

Kök Hücrenin Patentlenebilirliği

Ünal Tekinalp, İ. Ü. Hukuk Fakültesi

I. Konu

Kök hücrenin patentlenip patentlenemeyeceği tartışmaları 6 Temmuz 1998 tarihli 98/44/AT sayılı "*Biyoteknolojik Buluşların Hukukî Korunmasına İlişkin Yönerge*" ("*BiyotekYön*"/"*Yönerge*")¹ ile başlamıştır. Yönerge kök hücre hakkında doğrudan bir hükmü içermesine rağmen insan embriyosuna ilişkin yasaklayıcı bir hüküm tartışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Bu odak dolayısıyla ahlaka, yani buradaki özel anlamıyla insan onuruna (human dignity) aykırılık ile endüstriyel ve ticari kullanma kavramları da tartışmaya dahildir. İnsan embriyosunun tanımı sorunu Avrupa Birliği Hukuk Mahkemesinin önüne gitmiş ve bir karara bağlanmıştır. Ancak karar tartışmaları sonlandırmamış, alevlendirmiştir.

II. BiyotekYön

1. Genel Olarak

BiyotekYön yaklaşık on yıl süren görüşmeler sonunda kabul edilmiş bir uzlaşma metnidir. Her uzlaşma bağlamında hazırlanmış hukukî belge gibi muğlaktır ve yorum güçlüklerine yol açmaktadır. Yönergeye karşı Hollanda, İsveç ve İtalya'nın desteğiyle Avrupa Topluluğu Hukuk Mahkemesi nezdinde 2001'de dava açmıştır. Dava reddedilmiş² ancak iç hukuklara aktarılması aşamasında sıkıntılar yaşanmış, meselâ

¹ 1. Directive 98/44/EC of the European Parliament and of the Council of 6 July 1998 on the legal protection of biotechnological inventions.

² C-377/98. Bu kararın Türkçe çevirisi Yusuf Büyükay, Avrupa Parlamentosu ve Meclisinin 6 Haziran 1998 tarih ve 98/44/EG sayılı "*Biyolojik Buluşların Hukukî Korunmasına İlişkin Yönerge*"si Hakkında Avrupa Mahkemesi Kararı, Legal-Fikrî Mülkiyet dergisi 2005-2005, Sayı 2, 195-20.

Almanya uyarlamada geciktiği için cezalandırılmıştır. Yönerge; içerdiği belirsizlikler, boşluklar ve somut bir sorunla karşılaşınca açılacağına kapanarak yorum güçlüklerine yol açtığı için eleştirilir. Bazen de gelişmelere ve açılımlara karşı beton duvarlarla çıktığı görüşü de literatürde ileri sürülür. Yönergenin başlığında yer alan ve konusunu oluşturan "biyoteknoloji", biyolojik materyalin, yani yaşayan hücrelerin ve mikro organizmaların bilimsel yöntemlerle endüstriyel ve ticari işlemlere tabi tutulmasıdır. Bu tanım 1992 tarihli "*Biyolojik Çeşitliliğe İlişkin Birleşmiş Milletler Konvansiyonu*"nun 2. maddesindeki tanımla örtüşmektedir. Yönergenin amacı biyoteknolojiye ve genetik mühendisliğine ilişkin ve hukuken önem taşıyan kuralları koymaktır. Çünkü, Avrupa Topluluğu bu alanın düzenlenmesinin böylece üye ülke hukuklarının uyumlaştırılmasının Topluluğun ekonomik gelişmesi bakımından önem taşıdığını Yönergenin başında belirtmiştir. Gene Yönergenin giriş bölümünde ifade edildiği gibi alanla ilgili yatırımlar yüksek risk taşımakta, yatırımcı önünün açılmasını beklemektedir. Bu sebeple hukukî koruma sağlanmalı ve iç hukuklardaki engeller kaldırılmalıdır. Amaç, biyoteknoloji alanına özgü şartlara bağlı özel bir patent oluşturmak değildir; hedef biyoteknoloji alanına giren materyalin, özellikle insan bedeni ile ilgili bilimsel araştırmaların sınırlarını koymaktır. Yasaklanan ve şartlara bağlanan konuları belirlerken biyoteknolojik buluşların patentlenebilir olup olmadıklarını hükme bağlamaktır. Yönergenin 3(2). maddesi uyarınca, doğal ortamından izole edilerek suretiyle doğada mevcut biyolojik materyal patente konu oluşturabilir. Bu genel ve kesin kural Yönergenin olumlu yönlerinin başında gelir. Genler de korumaya tabi tutulmuştur.

2. Biyolojik Materyal

BiyotekYön "biyolojik materyal"i genetik bilgiler içeren ve kendisini çoğaltmaya (reproducing itself) yetkin (capable) veya biyolojik bir

sistem içinde çoğalabilen materyal olarak tanımlanmıştır. Bu tanım mikrobiyolojik işlemleri, bitki ve hayvan üretimine ait teknik usulleri ve bitki ıslahçılığını biyolojik materyal kavramının kapsamında saymaktadır³.

3. BiyotekYön'ün İnsan Bedeni İle İlgili Hükümleri

Yönergenin 5(1) hükmüne göre, oluşumu (şekillenmesi) ile gelişiminin çeşitli aşamalarında insan bedeni ve bir gen dizisi veya kısmi gen dizisi de dahil olmak üzere insan bedeninin elemanlarından birinin basit keşfi patentlenebilir bir buluş kabul edilemez. Bu hüküm insan bedeninin yani organizmanın oluşumu aşamasına ilişkin buluşları dolayısıyla bilimsel araştırmaları konusunda genel ve kesin bir yasak getirmektedir. Hükümün gen dizileri ve kısmi gen dizileriyle ilgili bölümü de olumsuz gibi görünmesine rağmen 5(3). maddesi bu olumsuzluğu ortadan kaldırmaktadır. Çünkü 5(2) uyarınca, bir gen dizisi veya bir kısmi gen dizisi de dahil olmak üzere, insan bedeninden izole edilen veya başka bir teknik usul uygulanması sonucunda üretilen bir eleman, bu elemanın yapısı doğal olan elemanla aynı olsa bile patentlenebilen bir buluştu.

4. BiyotekYön'de Yer Alan İnsan Bedeni İle İlgili Buluşların Patentlenebilmesini Yasaklayan Hükümler

Yönergenin 6(1). maddesi ticari kullanımı, kamu düzenine veya ahlaka aykırı olan buluşların patentlenemeyeceğini kesin bir dille ifade etmiştir. Aynı hüküm, bir kanunun veya idarî düzenlemenin herhangi bir kullanım biçimini yasaklamasının yönerge bakımından da aykırı sayılmayacağını vurgulamıştır. Yönergenin 6(2). maddesi, a) insan

³ BiyotekYön hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ünal Tekinalp (2012), Fikrî Mülkiyet Hukuku, Beşinci Bası (Vedat Kitapçılık), İstanbul § 74, N. 12-36 ve N. 40 vd.

klonlanması usullerini, b) insan genetiğinde "germline"na ilişkin değişiklikler yapılmasını, c) insan embriyosunun ticari amaçlarla kullanılmasını, d) hayvan genetik yapısının değiştirilmesini özel olarak patentlenemez buluşlar olarak belirtmiştir.

III. Sorunun Kaynağı: İnsan Embriyosu

Yönergenin 6(2)/c maddesinden de anlaşıldığı üzere sorun insan embriyosun kavramından kaynaklanmaktadır. Anılan hüküm tek başına insan embriyosu kelimesini kullanmıştır. Ancak hiçbir tanım vermemiştir. Böyle olunca insan embriyosunun tanımı embriyonun hangi türden bir kök hücre olduğu; bilimsel araştırmanın embriyoya hangi aşamada müdahalesinin gayri meşru sayıldığı; müdahalenin amaç ve şeklinin hangi şartlar altında hukuka aykırı olacağı soruları önem kazanmıştır. Bu soruların cevapları aranırken, öğreti kök hücre türleri üzerinde özellikle de totipotent ve pluripotent hücreleri ele almıştır. Daha büyük önem taşıyan totipotent hücrenin kriterleri, dolayısıyla tanım öğeleri biyologlar arasında görüş ayrılıklarına yol açmıştır. İnsan embriyosunun tanımı hususunda öğreti bir yana ulusal hukuklarda da bir ittifak bulunmamaktadır. İngilizler insan embriyosunu çok geniş bir şekilde tanımlarken Almanlar 1990'da Embriyonun Korunması Hakkında kanun adlı son derece sert bir kanun yayınlamışlardır. Bugün Alman mahkemelerinin birçoğu bu kanunun etkisi altındadır ve bu kanun Avrupa Birliği Hukuk Mahkemesinin ileride ele alacağımız 18.10.2011 tarihli kararında dikkate alınmıştır. Bu kanun o derece önleyici bir kanundur ki 2016'da Berlin Brandenburg Bilim Akademisi kanunun hukuk tekniğine tamamıyla aykırı ve problem yaratıcı şekilde kaleme alındığını belirten ifadede nazik fakat içerikte

sert bir makale yayınlamıştır. Ele alınan totipotent hücre tam işlevli organizmayı meydana getirebilen hücre olarak tanımlanmaktadır⁴ .

Döllenmiş hücreler totipotenttir. Pluripotent kök hücreler ise, diğer birçok hücreye dönüşebilir ve dokuların onarılmasında olağanüstü yararlı olabilirler. Pluripotent kök hücre her hücre tipine dönüşebilse bile işlevsel bir organizma oluşturamaz. Pluripotent hücre doku yenilemesi özelliği dolayısıyla böbrek, pankreas, kalp kasları, zarar gören beyin hücrelerinin tamirinde ve tedavisinde ufuklar açmaktadır.

Yönergenin insan embriyosu ile ilgili hükmü bazı kuruluşlar tarafından pluripotent kök hücrelerin hem bilimsel araştırmalara konu olmasını hem de bu çerçevede yapılan buluşların patentlenebilmesini savunmuşlardır. Benim de üyesi olduğum Allea (All European Academies)'nın Fikrî Mülkiyet Daimi Komitesi 3 Mayıs 2011 tarihli bildirisinde şu kanaat ileri sürülmüştür⁵.

“ALLEA'nın dengede bir çözüm bulunabileceğine inancı tamdır: böyle bir çözüm, insan embriosundan kaynaklanan ve yetkin (competent) hukuki düzenlemelere uygun şekilde üretilmiş, fakat insan embriyosu kullanılmamış pluripotent kök hücre ile ilgili buluşların ve bunların AB mevzuatı ve AB üye ülkelerinin mevzuatlarına uygun şekilde, teşhis ve tedavi olarak ticaret konusu yapılan ürünlerinin, diğer buluşlarla aynı teşviklerden, özellikle farmakoloji alanında

⁴ Lena Laimböck/Dederer (2011), Der Begriff des “Embryos” im Biopatentrecht, GRUR Int, Heft 8/0, 661 vd. Bu makale “Totipotent” kök hücreye ilişkin kriteriyumlara kritik bir bakıştır. Yazı ileride ele alacağımız Oliver Brüstle/Greenpeace (kesin geçersizlik davası) savcısının görüşlerini de eleştirmektedir.

⁵ Patenting of Inventions Involving Human Embryonic Pluripotent Stem Cells in Europe, Allea (All European Academies- The European Federation of National Academies of Sciences and Humanities).

yararlanmalarını sağlamalıdır.” Buna benzer görüşler başka bilimsel kurullar ve akademilerle, uzmanlar tarafından ileri sürülmektedir⁶.

III. Sorunun Avrupa Hukuk Mahkemesine Götürülmesi

1. Alman Federal Mahkemesinin Ön Karar Yöntemini Kullanması

1997 yılında kök hücre üzerine araştırmalar yapan Oliver Brüstle tarafından Alman Patent ve Marka Ofisi (Alm. PMO)'ne bir patent başvurusu yapılmıştır. Buluş bir ön hücrenin izole edilmesi ve teknik anlamda temizlenmesi usulü esasına dayanıyor, embriyonik kök hücrelerin üretimi ve bunların özüllü neutral ön hücrelerin tedavisinde kullanılmasını amaçlıyordu. Greenpeace teşkilatı da buluşun insana ait embriyonik kök hücrenin tahribini gerekli kıldığını ve bunun da BiyotekYön'ün 6(2)/c maddesine aykırı olduğu iddiasıyla kesin hükümsüzlük (butlan) davası açtı. Alman Federal Mahkemesi tarafından ön karar yöntemi ile AB Adalet Mahkemesinin önüne getirilmiş ve üç soru sorulmuştur. Bu sorulardan birincisi insan embriyosunun nasıl tanımlanacağıydı. Sorunun ağırlık noktası döllenen yumurtanın embriyo olup olmadığı noktasına odaklanmıştı. Avrupa Birliği Hukuk Mahkemesi Savcısı açılan davaya karşı şu görüşleri ileri sürmüştür. İkinci soru 98/44 sayılı BiyotekYön'ün 6(2)/c hükmündeki yasağın bazı hastalıkların tedavisi için yapılan bilimsel araştırmaları da kapsayıp kapsamadığıydı. Üçüncü soru, bilimsel araştırmalarda, öğreti embriyonun tahribini gerektiriyorsa, bu işlem hangi aşamadan sonra yasaktır şeklindeydi.

⁶ Bkz: Deutscheforschungsgemeinschaft (2006), Stammzellforschung im Deutschland- Möglichkeiten und Perspektiven; Laimböck/Dererer (2011), GRUR Int., 661 vd.

2. Avrupa Birliği Adalet Mahkemesi Savcısının Görüşü (Özet)

1. İnsan embriyosu döllenmeden itibaren totipotent hücreye dönüşene kadar gerçekleşen blastosist (yani döllenmeden itibaren yaklaşık beş gün sonra oluşan sıvı içinde yer alan hücreler) dönemi dahil tüm aşamalardaki durumu ile embriyo tanımına girer.
2. İçine olgunlaşmış insan hücresinin çekirdeğinin yerleştirildiği yumurta da, eğer totipotent hücre oluşumunu sağlayacaksa embriyo tanımına girmelidir.
3. Pluripotent embriyo kök hücrelerinin insana dönüşme kapasitesi olmadığı için bunlar embriyo tanımının kapsamında değildir.
4. Eđer patent başvurusu yapılmış bir teknik usul, embriyonun imhasını gerektiriyorsa veya patent başvurusunun konusu olan teknik usul sürecinde esas madde olarak kullanılacaksa (bu usulün tanımı insan embriyosu kullanımından söz etmese bile) buluş patentlenmemelidir.
5. İnsan embriyosunun ticari ve endüstriyel amaçla kullanımındaki patent yasağının tek istisnası embriyoya uygulanan ve ona yararlı olan teşhis ve tedavi amaçlı buluşlardır.

3. Avrupa Birliği Adalet Mahkemesinin Kararı

a) Avrupa Birliği Hukuk Mahkemesinin 18.10.2011 tarihli (C-34/10 Oliver Brüstle/Greenpeace) tarihli kararına göre 98/44 sayılı biyoteknolojik buluşların hukuki korumasına dair Yönerge'nin 6(2) (c) maddesi şu şekilde yorumlanmalıdır:

(1) Biyoteknolojik buluşların hukuki açıdan korunmasına ilişkin 98/44 sayılı Yönerge biyoteknoloji alanında yatırımların desteklenmesini amaçlasa da, kaynağı insan olan biyolojik maddelerin kullanımı temel haklara ve özellikle o insanın onuruna uygun olmalıdır.

Bu nedenle Yönergenin içerik ve amacı AB kanun koyucusunun insan onuruna saygının etkilenebileceği durumlarda patentleme imkânını hariç tuttuğunu göstermektedir. Dolayısıyla Yönerge'nin 6(2)(c) maddesi anlamında insan embriyosu konsepti geniş anlamda anlaşılmalıdır.

(2) Buna göre, söz konusu madde hükmünün, (1) döllenme sonrasında bütün insan yumurtalarının, (2) içine olgunlaşmış insan hücrelerinin hücre çekirdeğinin yerleştirildiği herhangi bir döllenmemiş insan yumurtasının ve (3) döllenmemiş insan yumurtasının döllenmesiz üreme (partenogeses) yolu ile bölünmesinin ve daha da gelişmesinin insan embriyosu anlamına gelecek şekilde yorumlanması zorunludur. AB Hukuk Mahkemesi bilimsel gelişmelerin ışığında, döllenmeden yaklaşık beş gün sonra oluşan sıvı içinde birikmiş hücre yığını (blastosist) aşamasındaki bir insan embriyosundan elde edilen bir kök hücrenin de söz konusu madde hükmü anlamında "insan embriyosu" sayılıp sayılmayacağına başvuran mahkeme karar vermelidir demiştir.

(3) İnsan embriyolarının endüstriyel ve ticari amaçlarla kullanımı konusunda 98/44 sayılı Yönerge'nin 6(2) (c) maddesinde düzenlenen patent elde etme yasağı, insan embriyolarının bilimsel araştırma amaçlarıyla kullanımını da kapsar; ancak insan embriyosuna tedavi ve teşhis amacıyla yapılan uygulamaları kapsayan ve embriyoya yararlı olan kullanımlara patent verilebilir.

(4) 98/44 sayılı Yönerge'nin 6(2) (c) maddesi, patent başvurusunun konusunu oluşturan teknik öğretinin insan embriyolarının önceden parçalanmasını veya temel malzeme olarak kullanılmasını gerektirmesi durumunda, bu işlemlerin hangi aşamada gerçekleştiğine bakılmaksızın ve başvuru konusu teknik öğretinin tanımı insan

embriyolarının kullanımından bahsetmese dahi, bu buluşlara patent verilmez.

IV. Değerlendirmeler

1. Genel Değerlendirme

1. BiyotekYön'ü, yayınlanıp uygulamaya konulmasının bile başlı başına başarı sayılması icap eden bir düzenleme olarak görüyorum. Çok dinamik ve menfaatler ile değerlerin, nihayet inançların kıyasıya çarpıştıkları bir alanda, 27 Avrupa ülkesinin uzlaşması takdire değerdir. Parkinson, kalp kasları aksaklıkları, körlük, alzheimer, pankreas kanseri gibi öldürücü ve kaliteli bir yaşamın olanaklarını tamamen yok eden hastalıklara çare oluşturabilecek araştırmaların önünü açmaya çalışan bir yönergenin amaçlarına uygun yorumlanması da bir diğer kutsal değerdir. Saygı gösterilmesi şart olan değerlerin pervasız ticari ve endüstriyel amaçlar karşısında kararlılıkla korunması şeklindeki hukuk politikalarının desteklenmesi şarttır, ancak politikanın uygulanması sırasında amaç bertaraf edilmemelidir. Her araştırmanın idealizm ve ticaret cephelerinin de bulunduğu unutulmamalıdır. Bu sebeple BiyotekYön eleştirilirken gerçekler de göz önünde tutulmalıdır. BiyotekYön'ün bir uzlaşma metni olduğu nitelendirmesini yaparken eleştiriden çok bu gerçeklere göndermede bulundum.

2. Yönergede insan embriyosunun tanımlanmamış olmasını da eleştiri konusu yapmamak gerekir. Çünkü, her bilim kuruluşunun, araştırma biriminin, akademinin, akademisyenin ve iç hukukun farklı görüşler ileri sürdüğü bir kavramın tanımlanmasında, AB yönergesi gibi bir ortak hukuk metnini hukuken statik hale getiren, gelişmeleri engelleyebilecek olan bir tanım onaylanamaz.

2. Özel Değerlendirmeler

1. Mahkeme kararı öncesinde savcının açıkladığı görüş başlıca üç noktada eleştirilmektedir. Birinci eleştiri savcının, embriyon için tüm AB bakımından geçerli sayılacak, tüm üye ülke hukuklarından soyutlanmış ve bağımsız bir embriyon tanımının zorunluğu olduğunu savunması, üstelik bu tanımın çok geniş olmasıdır. Oysa, üye ülkelerin yasama kurallarına ve yüksek mahkemelerine hiçbir hareket alanı bırakmayan, üstelik çok geniş kapsamlı olan bir tanımın, dinamik ve yeni bir alanda etkileri olumsuz olabilir. Ayrıca "totipotent" kavramının klasik tanımının, hala tartışma dışında tutulan anlamının bilimsel olarak aşılması olduğu iddia edilmektedir⁷. Nihayet totipotent aşamasının ne zaman başladığının ispatının da güç olduğu başka bir eleştiri sebebidir⁸. İkinci olarak, imhasını gerektirmese bile, embriyonun usulün konusu olmasını savcının imhaya eşit sayması haklı görülemez. Üstelik savcının bu tür bilimsel araştırmaları eski Yugoslavya'daki organ kaçakçılığıyla kıyaslaması da doğru bulunmamıştır⁹.

4.a) Savcı gibi Mahkeme de insan embriyosunu çok geniş bir şekilde yorumlamış, dölleme öncesinde her aşamada, hatta pre-mature döneminde de embriyonun varlığını kabul etmiştir. Mahkemenin embriyonun, tamamıyla kanuni ve hukukî bir yolla, meselâ meşru bir cerrahi işlem sonucu elde edilmiş olması halini hiç irdelememesi de kararın, sonucu belirleyici eksik yönlerinden biridir¹⁰. Stargart denilen kör edici hastalığı, meşru yolla sağlanan bir embriyodan üretilmiş bir kök hücre ile tedavi edip hastaya görme imkânını sağlayan işlemin yöneticisi Dr. Lanzen'in dediği gibi, "altı yaşında görme yetkisini

⁷ Karş., Laimböck/Dederer (2011), GRUR Int, 667

⁸ Laimböck/Dederer (2011), GRUR Int. 667.

⁹ Straus (2011), Rechtsprechung, GRUR, 1050.

¹⁰ ALLEA'nın Dn. 5'de anılan açıklaması, 5.

yitirmeye başlayan çocuklar var. Bu çocukları kör olmaktan kurtaracak bir hücre laboratuvarında duruyorsa asıl etik olmayan bu tedaviyi sunmamaktır¹¹.

b) Mahkeme ne insan onuru ne de ticari kullanım hakkında gerekçeye dayanan analizler yapmıştır. İnceleme sebebiyle her araştırmayı *per se* insan onuruna aykırı kabul etmiş ve ticari kullanım olarak addetmiştir. İnsan onuruna saygı gösterilmesi ve korunması konusunda tartışma yoktur. Ancak bu kavramın da iinin doldurulması gerekir. İnsan kobay olarak kullanılmışsa, tedavi vesilesiyle iradesi dışında hasta deney konusu yapılmışsa, tam işlevsel bir insan organizması olabilecek bir embriyon hücresi tahrip edilmişse embriyon yetkin kanunların izin verdiği müdahaleler sonucu sağlanmamışsa ahlaka aykırı hareket edilmiş olur. Embriyonun, onun nasıl sağlandığı ve ne tür bir işleme tabi tutulduğu dikkate alınmadan salt araştırma dolayısıyla patent başvurusu konusu yapılması insan onuruna aykırı görülemez.

c) Mahkeme kararı TRIPS'in 27(2). maddesine de aykırıdır. Anılan hüküm şöyledir.

“Üyeler kamu düzeni ve ahlaki korumak; insan, hayvan veya bitki yaşamını veya sağlığını korumak (.....) için gerekli olan durumlarda kendi ülkelerinde, patentten ticari olarak yararlanmayı engelleyebilir, patent verilebilir buluşları dışında bırakabilir; ancak şu koşulla ki, bu dışarda bırakma yalnızca patentten yararlanmanın kendi yasaları ile yasaklanmış olması nedeniyle gerçekleştirilmemelidir”.

¹¹ Tekinalp (2012), bkz. dn. 3'de zikredilen yayın, § 74, N. 45.

Bu maddeye işaret edenler¹² bir taraftan TRIPS'in anılan maddesinin sadece üye ülkeleri değil mahkemeleri de bağladığını vurgularlar, diğer taraftan da bir buluşun ancak gerekli durumlarda patentlenmekten yoksun bırakılabileceğini belirtip, yoksun bırakıcı sebeplerin dar yorumlanması icap ettiğini savunurlar¹³.

d) AB Hukuk Mahkemesinin, BiyotekYön'ün amacının biyoteknolojiye ait buluşların patentlenmesinin sınırlandırılması olduğu, yoksa insan embriyosunun bilimsel incelenmesinin düzenlenmesinin düşünülmediği yolundaki görüşü, Yönergenin bir anlamda geniş gerekçesi olan giriş kısmından destek bulamadığı gibi bir hayli de öznel nitelik taşımaktadır¹⁴. Mahkemenin, insan embriyosu kökenli ve meşru yollarla sağlanan pluripotent hücrelerin araştırma konusu yapılarak ulaşılacak insan sağlığı bakımından büyük değer taşıyan buluşlar için dengeli bir çözüm fırsatını kaçırdığını ifade eden ALLEA'ya katılıyorum¹⁵.

* Bu bildirimden alıntı yapılması bilimsel etiğe ve FSEK'e uygun bir şekilde gönderme yapılmasına bağlıdır.

¹² Straus (2011), GRUR Int. 1049.

¹³ Laimböck/Dederer (2011), GRUR Int. 663.

¹⁴ ALLEA, Kararın Yönergenin yorumlanması ve uygulamasının AB Hukuk Mahkemesinin kararıyla sınırlandırılmış olduğunu belirtip, AB'ye üye ülkelerin yetkili kuruluşlarının bu kararın olumsuz etkilerini önleyici önlemleri almaları temennisinde bulunmaktadır. ALLEA Statement on Patentability and Research Funding relating to embryonic Stem Cells (-SCs), Oktober 2013.

¹⁵ Bkz: ALLEA Statement on Patentability of Invention Involving Human Embryonic Pluripotent Stem Cells in Europe of May 2011 and the judgment of the Court of European Communities (Grand Chamber) of 18 Oct. 2011 in Case C-34/10, ALLEA Standing Committee on Intellectual Property Rights.